

SUMARI

PRÒLEG.....7

REFLEXIONS I SENSACIONS.....11

EL SEGRIÀ.....15

AITONA.....18

ELS ALAMÚS.....20

ALBATÀRREC.....22

ALCANÓ.....24

ALCARRÀS.....26

ALCOLETGE.....28

ALFARRÀS.....30

ALFÉS.....32

ALGUAIRE.....34

ALMACELLES.....36

ALMATRET.....38

ALMENAR.....40

ALPICAT.....42

ARTESA DE LLEIDA.....44

ASPA.....46

BENAVENT DE SEGRIÀ.....48

CORBINS.....50

GIMENELLS.....52

LA GRANJA D'ESCARP.....54

LLARDECANS	56
LLEIDA	58
MAIALS	62
MASSALCOREIG	64
MONTOLIU DE LLEIDA	66
EL PLA DE LA FONT	68
LA PORTELLA	70
PUIGVERD DE LLEIDA	72
RAIMAT	74
ROSSELLÓ	76
SARROCA DE LLEIDA	78
SERÒS	80

SOSES	82
SUCS	84
SUDANELL	86
SUNYER	88
TORRE-SERONA	90
TORREBESSES	92
TORREFARRERA	94
TORRES DE SEGRE	96
VILANOVA DE LA BARCA	98
VILANOVA DE SEGRIÀ	100
AGRAÏMENTS	103

PRÒLEG

Les persones que pintem, de vegades, ens fem la següent reflexió: per què pintem. La resposta sembla fàcil: perquè ens agrada, però veureu, hi ha altres qüestions que cal tenir en compte, tant o més gratificants.

Per damunt dels resultats estètics, de més o menys èxit, el fet de pintar té altres valors. Pintar implica un apropament amb un mateix, una experiència que t'aïlla de les presses, el soroll i els neguits que se t'imposen i que et situen, moltes vegades, a la corda fluixa de la vida. Quan pintem recuperem el nostre centre i l'ara i l'aquí que ens pertany. Quan pintes et renoves, et recuperes, et calmes i creixes en la teva visió de les coses properes o llunyanes. Per una altra banda, és una experiència enriquidora que ens obliga a mirar l'entorn amb uns altres ulls. De sobte veus el detall, la bellesa oculta de les coses, te'ls apropias i els guardes al si del teu rebost dels records els quals, dibuixats o fotografiats, podràs compartir i en aquesta intenció regalar moments significatius en qualsevol sentit.

Pintar t'obre les portes no solament a la bellesa, sinó també a tot el que et pot sorprendre i fins i tot desagradar, però que t'inspira per deixar-ne constància i ressaltar el que molta gent no vol veure: la misèria, la por, la decadència, la crueltat... com feien els escriptors naturalistes, però ara amb els pinzells o el llapis i denunciar, fer evident allò que no voldries que existís. Quants pintors i pintores ho han fet i s'han convertit en missatgers d'uns temps tèrbols i immensament injustos: Goya, Picasso, Dolors Simó... Treure-ho a fora a través de l'art ens ajuda a suportar el que no podem canviar i alhora crida l'atenció, un cop més, a les persones que sí que poden fer-ho.

Qui pinta fa de missatger, de cronista de la realitat.

Ramon Farré va començar, ben segur, de manera conscient o no, com la majoria de pintors i pintores, amb aquestes intencions. Tanmateix tenia un gran llast, la feina, el treball com a tècnic d'electrodomèstics que el va tenir ocupat i lluny del seu desig durant molts anys. Les petites incursions al món de la pintura eren escadusseres i tallades, sovint, pel neguit de la feina. No va ser fins a la jubilació que s'hi va poder dedicar plenament. En aquells moments s'acabava de formar a Artesa de Lleida, el seu poble, un grup de pintura que a través de les classes particulars d'una pintora professional anàvem avançant en les diferents tècniques de l'art. Si més no el Ramon ja n'era expert perquè les seves provatures, malgrat la feina que l'entrebancava, venien de lluny, així i tot hi assistia com un alumne més. Els anys passaven i les diferents mestres pintores també fins que un dia va plegar, sobtadament, la darrera just abans d'iniciar-se el nou curs. Ens vam trobar com aquell qui diu perduts i sense saber per on tirar. Reunits que estàvem vam tenir la pensada que podríem convertir les "classes de pintura" en un "taller compartit" on la gent pogués venir a dibuixar i a pintar, que entre tots l'assessoraríem; si més no això no hauria estat possible sense la presència del Ramon, a qui consideràvem un veritable mestre. Dominava diferents tècniques de pintura i dibuix: oli, pastel, carbonet i darrerament, a través de l'última professora, ens havíem introduït en l'aquarel·la. Amb l'ajuda de tothom i sota el seu mestratge continuaríem avançant i així va ser.

El Ramon, amb la seva generositat, expertesa i actitud positiva ens anava introduint en la tècnica del retrat, en l'estudi de la perspectiva, en les proporcions del cos humà a l'hora de dibuixar la persona... Alhora, tal com era costum per part de tothom, admiràvem i corregíem les obres de cadascú, aportàvem la nostra opinió carregada de bones intencions i també de bons resultats.

El poble també s'ha vist afavorit per l'activitat de la pintura. El Ramon ha pintat al pastel els alcaldes dels darrers anys de la democràcia. Els retrats estan exposats, permanentment, a la sala de plens del

consistori municipal. És un goig per al poble i un llegat que sempre agraïrem. Per una altra banda, com a grup, fem anualment una exposició, oberta a tothom. També fem articles a la revista local, *La Femosa*, de temes relacionats amb la pintura i amb les exposicions realitzades. Una companya del grup, la Sílvia, s'ha introduït en la tècnica de l'art mural i diferents parts del poble llueixen els seus bonics i suggerents dibuixos i pintures. També, alguns de nosaltres hem començat a fer exposicions unipersonals en sales de fora d'Artesa. No hi ha dubte que sense el suport del grup i el mestratge del Ramon res d'això no hauria estat possible.

La filosofia del Grup de Pintura d'Artesa d'experimentar i compartir va fer que connectéssim plenament amb les maneres d'un grup més gran, els USK Lleida (Urban Sketchers Lleida), que vol dir "pintors de carrer", és a dir que pinten directament del natural, sigui un espai urbà o un paisatge natural i alhora comparteixen el que pinten directament o a través de les xarxes. El grup de Lleida està integrat, a la vegada, en un grup USK mundial, creat per un català, Gabriel Campanario, a Seattle (EUA) el 2007. Va arribar a Lleida el 2017 i a Artesa el 2019. Estan estesos per tot el món i són cronistes pictòrics de tot el que passa al seu entorn. A Artesa hem pintat directament del natural amb els companys de Lleida i darrerament com a activitat escolar, dins de la setmana cultural al poble d'Artesa.

L'obra que teniu a les mans, *Pinzellades del Segrià*, és una mostra reeixida i una prova més de l'aptesa i genialitat del Ramon Farré. El Grup de Pintura l'ha vist créixer dia a dia, pas a pas i hi hem aportat les nostres opinions i suggeriments, a la manera dels USK, en la majoria dels casos suggeriments innecessaris per tal com eren pintures magnífiques, però ens les apropiava amb la humilitat que caracteritza l'autor, així que ens les sentim també una mica nostres.

Esperem que siguin ben rebudes, tot desitjant que la vostra sensibilitat sabrà valorar-les i admirar-les com es mereixen.

Laia Solà Miró
Grup de Pintura d'Artesa de Lleida

REFLEXIONS I SENSACIONS

En certa manera puc dir que el contingut d'aquest llibre que tens a les mans és fruit de l'atzar. Des d'un principi la intenció no era pas la de fer un llibre de la comarca del Segrià, ni tan sols fer un recull d'aquarel·les de la zona, ja que la meva dedicació a la pintura era d'inclinació més cap a la figura humana que paisatgística en qualsevol de les tècniques que més practico, oli o aquarel·la. I dic que ho atribueixo a l'atzar perquè un bon dia va caure a les meves mans, de manera inesperada, un bloc d'aquarel·les de trenta fulls mida DIN A3 i, després de pensar què en faria, vaig decidir que em serviria per pintar pobles veïns, ben segur, també, esperonat pel moviment dels Urban Sketchers que en els darrers anys ha aplegat un col·lectiu de dibuixants a Lleida amb els quals havia compartit, i comparteixo sempre que puc, trobades de dibuix urbà.

Així que junt amb l'estímul del dibuix, s'hi va afegir l'estímul de les sortides als indrets i pobles escollits, els quals visitava amb molt de gust. Prenia apunts i feia fotografies, la majoria en perspectiva, des de diferents indrets del terme per poder apamar més la vastitud del municipi. Posteriorment acabava l'obra a l'estudi. Això va començar cap a principi del 2020, poc després de començar la pandèmia de la covid-19, en què quedàrem confinats a casa. En aquella nova situació em vaig haver de conformar amb fotografies trobades per internet. La mostra de dibuixos de pobles del Segrià i de les Garrigues avançava.

Ja portava més de mig bloc quan un company de pintura va veure els treballs i va insinuar que allò s'havia de publicar. Aquesta idea em va sobtar perquè no estava en els meus objectius inicials,

tampoc veia el fil conductor que els podia unir ja que hi havia barrejat pobles de les Garrigues i del Segrià que formaven part de l'entorn on visc, Artesa de Lleida. Malgrat tot, la idea de recollir els treballs en un bloc i publicar-los en forma de llibre em va temptar per la novetat en si i pel repte que suposava. Així és que hi vaig anar pensant fins que vaig trobar una manera coherent de publicar els treballs que havia fet. La qüestió consistia a donar-los un sentit temàtic i unificar-los sota el lema de la comarca més adient a la realitat viscuda: el Segrià. També hi va comptar que el nombre de poblacions fos més gran: quaranta enfront de vint-i-quatre de les Garrigues, però tant era, ja estava decidit i com que no em venia ni d'un dia ni d'un mes, em vaig posar a treballar en aquell projecte pensant, endemés, que així podria donar a conèixer la meua comarca a persones d'altres indrets, fins i tot llunyans.

Quan ja estava decidit, encara em va sortir una nova inquietud: per poder-se publicar havia de descartar les obres realitzades a partir de fotografies baixades d'internet i tornar a la idea inicial dels apunts i fotografies del natural. D'aquesta manera vaig reprendre la iniciativa de visitar els pobles que em faltaven, conèixer-los personalment, viure'ls en primera persona, caminar i observar-ne els carrers i l'entorn; fer-ne la pròpia interpretació.

Aquesta manera d'encarar el projecte em va servir per conèixer millor la meua comarca i gaudir del que estava descobrint en cada poble petit o gran. Però és clar, no podia pintar tot el que veia, havia de decidir què pintaria, quina part resultaria més representativa, més atractiva i plaent. En principi m'interessava el perfil urbà de la població, però la comarca és tan plana que això m'era impossible en molts casos. Finalment vaig decidir que triaria les esglésies, les places, els carrers, els ajuntaments... amb la intenció que les persones d'aquell indret hi reconeguessin llurs llocs comuns i quotidians i en alguns casos fins i tot veure-hi casa seva o el seu entorn immediat. En altres em semblava interessant observar la silueta del municipi retallada a l'horitzó, tot formant part del paisatge que l'envolta.

Aquarel·la rere aquarel·la, aquell bloc de trenta fulls es va acabar i vaig haver-ne de comprar un altre de la mateixa mida per poder continuar.

Finalment, vaig acabar el darrer poble a l'inici del 2024. Han estat quatre anys de treball intens, en què he visitat tota la comarca amb el resultat de quaranta-tres aquarel·les finalitzades.

Les sensacions que he tingut en el desenvolupament d'aquest projecte m'han omplert molt, tant en l'àmbit artístic com personal. A vegades viatgem lluny per descobrir nous indrets i desconeixem el que hi ha al nostre entorn més immediat, com m'ha passat a mi. Estic content i satisfet d'haver-ho pogut gaudir i, ahora, tenir l'oportunitat de compartir-ho amb tu a través d'aquest llibre que tens a les mans.

Ramon Farré

EL SEGRIÀ

El Segrià és una comarca formada per trenta-vuit municipis i, tot i que la majoria de gent només coneix Lleida, la seva capital provincial i comarcal, el seu territori amaga racons amb una enorme riquesa cultural i natural. Situada a Ponent de Catalunya, en la Depressió Central, limita al nord amb la Noguera, al nord-est amb el Pla d'Urgell, al sud-est amb les Garrigues, al sud amb la Ribera d'Ebre i a l'oest amb l'Aragó (Baix Cinca i la Llitera). Té una extensió de 1.393 quilòmetres quadrats, per la qual cosa és una de les comarques més grans de Catalunya, i és la més poblada de la província de Lleida amb 217.441 habitants (any 2024), cosa que li dona una densitat de 155,68 habitants per quilòmetre quadrat. En definitiva, el Segrià és el motor demogràfic provincial i l'única comarca lleidatana que no perd població, ans al contrari, augmenta de manera continuada des del segle XIX per donar resposta a les creixents necessitats econòmiques i de serveis que té.

Lleida, la capital, poblada des de la prehistòria, ha estat cruïlla de camins tostemps i punt de referència de bona comunicació cap a l'interior, la costa i el Pirineu. Les millores recents en infraestructures viàries, ferroviàries (AVE), aèries (aeroport de Lleida-Alguaire) i de reg (canal Segarra-Garrigues) han suposat una decidida aposta de futur per a la vertebració del territori català, de la qual se n'ha beneficiat tota la comarca.

En l'aspecte físic, l'evolució geològica de la comarca ha determinat l'existència de dos sectors inicials definits; d'una banda, la plana al·luvial (entre 130 i 200 metres sobre el nivell del mar),

formada al llarg dels mil·lennis pel curs dels rius, principalment pel Segre (direcció NE-SW), i, de l'altra altra, a banda i banda d'aquesta plana (NW i SE), una zona també planera, per bé que més enlairada i trencada per una sèrie d'elevacions d'escassa altitud que tot just sobrepassen els 200 metres sobre el nivell del mar. Posteriorment, s'han afegit altres factors, entre els quals el regadiu com a més influent, que han permès identificar diversos sectors. D'aquesta manera, el sentir popular reconeix diverses subunitats al Segrià; el Segrià de Pinyana (al nord), el Pla de Lleida, el Baix Segre, el Segrià Sec Garriguenc, el Segrià Urgellès i l'oest del Segrià.

Històricament parlant, des de l'època dels ilergets (segle v ANE), el poble iber fundacional de Lleida (llavors la ciutat estat d'*Ilirta*), el Segrià ha estat el nucli central de les anomenades Terres de Lleida o de Ponent. La taifa de Lleida, igual que la de Tortosa, fou el territori català que, de llarg, va viure la presència dels musulmans més temps, ja que fins al 1149 no fou conquerida pels cristians. Per tant, la personalitat de la mal anomenada Catalunya Nova contrasta excessivament en la consciència dels catalans amb la tradicional Catalunya Vella, que es dibuixa des de les comarques de Barcelona, conquerides pels cristians en 801, cap al nord, fins als Pirineus.

Regada per quatre grans rius (Segre, Noguera Ribagorçana, Cinca i Ebre) i altres rierols (Femosa, Corb i Set), la riquesa aqüífera del Segrià s'ha reforçat mitjançant la canalització de l'aigua feta per l'home des de temps immemorial. Els braçals i les séquies lleidatanes van forjar l'horta amb els ibers, romans i àrabs; i els canals dels segles XIX i XX van canviar definitivament el panorama semidesèrtic forjat pel clima mediterrani continental sever que pateix el territori (amb poques pluges i gran contrast tèrmic), per dibuixar un nou paisatge frondós d'arbres fruiters que contrasta amb el dels tossals testimonials de flora i fauna autòctons. Per tant, l'aigua reaprofitada ha determinat la seva activitat econòmica agrària i ramadera bàsica, camp en el qual el Segrià és una potència mundial.

Els lleidatans han ocupat tradicionalment l'espai de l'horta en torres disseminades, les quals han esdevingut els habitatges unifamiliars emblemàtics de la zona desenvolupats des dels temps dels àrabs. Aquesta fórmula de poblament, consolidada arran de la conquesta cristiana, fou castigada pels bandolers i les guerres dels Segadors i de Successió (segles XVII i XVIII), successos que provocaren l'abandó de la majoria d'habitatges. Però el pagès tornà a la torre entre finals del segle XIX i primera meitat del XX i es consolidà la seva presència amb nous edificis fets, primer, de tova o de tàpia, i durant el segle XX, en assentaments permanents amb annexos reconstruïts o fets amb maó.

Altrament, a la vora dels rius, ha predominat el paisatge natural de mitjanes, zones humides, el bosc de ribera i els aiguamolls, amb una fauna i una flora aquífera contraposada a la del carrascar i la màquia de les zones seques no regades dels tossals. Per tant, en parlar del Segrià haurem de tenir molt present l'aigua i el seu aprofitament, factors que han esdevingut claus per comprendre'n l'evolució històrica, econòmica i paisatgística. També la boira, que fidelment embolcalla el territori a la tardor i l'hivern durant dies o setmanes quan l'anticicló fa estada en la Depressió Central, la qual dona aquesta personalitat climàtica tan peculiar a la comarca. I també un animal, el caragol, que agafat a l'horta i cuinat de múltiples maneres, però sobretot a la llauna, ha esdevingut el símbol de la festa lleidatana. Un àpat tradicional que es completa amb les faves bullides, patates al caliu, escalivada i costelles de xai a la brasa, tot ben banyat amb allioli fet de bon oli garriguenc i vi DO Costers del Segre. En definitiva, el Segrià esdevé una comarca dinàmica i amb forta personalitat, que reivindica el seu paper a Catalunya des del llunyà Ponent, Oest o Terra Ferma, tant se val com es vulgui dir, d'una nació d'origen medieval.

AITONA

2.575 HABITANTS • 66,90 KM² • AITONENC / AITONENCA

Aitona és la vila més poblada del Baix Segre, subcomarca del sud del Segrià. El topònim prové de l'àrab *Az Zaytun*, que vol dir 'oliverar'. L'origen de la ciutat se situa en un antic castell sarraí, que fou conquerit per Ermengol VI d'Urgell en 1145. Fins a la seva expulsió en 1609, la majoria dels seus habitants eren musulmans, els quals tenien un règim jurídic especial. En la seva etapa cristiana, la Corona va formar la baronia d'Aitona (1212), que va passar a mans de la família dels Montcada en 1233, que va construir un gran castell quan foren elevats al marquesat.

El nucli habitat conserva alguns elements de la seva antiga esplendor medieval com el carrer del Forn, format per dos passatges, i, en la part més elevada, el barri de la Moreria, amb la casa del Rei Moro com a edifici més destacat. Dalt del turó de la vila, queden les restes de l'antic castell dels Montcada, des de les quals hi ha una vista excel·lent dels fruiters conreats als seus peus.

Aitona, bressol de sants, va veure el naixement del pare Francesc Palau i la seva neboda Teresa de Jornet al segle XIX. D'entre els seus edificis religiosos, destaca l'església parroquial de Sant Antolí, que conjuga barroc i neoclassicisme amb mestria en l'excel·lent portalada flanquejada per dues torres bessones.

A 2 quilòmetres de la població, en la carretera que va d'Aitona a Torres de Segre, trobem el poblat iber de Genó; i de camí cap a Seròs, també a 2 quilòmetres, podem accedir a un desviament que condueix a la cova del Pare Palau i a continuació al santuari de Sant Joan de Carratalà, una ermita construïda pels hospitalers sobre les restes d'una antiga mesquita, que a la primavera de març ofereix una magnífica i rosada panoràmica de la floració fruitera del terme.

© de les il·lustracions i del text de presentació: Ramon Farré Riatós, 2025

© del text: Quintí Casals Bergés, 2025

© del pròleg: Laia Solà Miró, 2025

© d'aquesta edició: Pagès Editors, SL, 2025

Sant Salvador, 8 – 25005 Lleida

www.pageseditors.cat

editorial@pageseditors.cat

Primera edició: novembre de 2025

ISBN: 978-84-1303-683-0

DL L 903-2025

Imprès a Arts Gràfiques Bobalà, SL

www.bobala.cat

« imprès a **lleida** »

Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només es pot fer amb l'autorització dels seus titulars, llevat de l'excepció prevista per la llei. Adreceu-vos a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos, www.cedro.org) si necessiteu fotocopiar, escanejar o fer còpies digitals de fragments d'aquesta obra.